

История, предизвикателства и бъдеще

Началото на организираната дейност по устройство на горите у нас е поставено през 1901 година. Тогава се създава първата специализирана държавна служба в тази сфера – Бюрото за измерване и уредба на държавните гори. Тя развива дейността си въз основа на утвърдения през същата година първи „Правилник за устройство на държавните, общинските, черковните, манастирските и училищните гори“.

Численият състав на службата е скромен – състои се от три лесоустройствени секции (групи), всяка с по един началник, четирима таксатори (наричани тогава „мерачи“) и един чертожник.

Първите дефинитивни стопански планове се изработват за големите държавни гори „Баташка“, „Гешова планина“ (днес Юндола) и „Гениш ада“ (Старо Оряхово). За периода от 1901 г. до края на Първата световна война през 1919 г. са извършени лесоустройствени дейности върху обща горска площ 225 000 хектара.

През 1922 г. излиза нов Закон за горите, който съдържа осъвременени постановки за предмета на горското стопанство, горската собственост и управлението на горите. В него се дават указания за задължително стопанисване на държавните и общинските гори по стопански

планове (проекти).

През 1923 г. е издадена нова Наредба за устройство на обществените гори. Тя въвежда подробни правила за изработването на лесоустройствените планове и програми, като официално включва комбинирания лесоустройствен метод. Основите на българското лесоустройство са положени от лесовъдите Стоян Брънчев, Трифон Цачев, Темелко Иванчев, Тома Захариев, Петър Пеев, Иван Кольовски, Тодор Димитров и техните съратници. Много от тях оставят трайна следа в управлението на горското стопанство и в развитието на нашата лесовъдска наука през следващите периоди. Обемът на лесоустройствените дейности бързо нараства и за периода 1919 – 1933 г. са устроени 480 000 хектара. По този начин е обхванат почти целият иглолистен район на страната заедно с всички по-ценни държавни, общински и частни гори.

В годините до началото на Втората световна война, както и непосредствено след нея, развитието на лесоустройството е неразривно свързано с имената на лесоустройителите Желязко Георгиев, Стефан Дарлев, Борис Колев, Трифон Трифонов, Добри Добрев, Христо Рунев и редица други. След края на войната горското стопанство се утвърждава като самостоятелен стопански отрасъл. Той се превръща в ключова база за подема на строителството, рудодобива, дървообработващата и мебелната индустрия в страната.

През 1947 г. Бюрото за измерване и уредба на горите е причислено към новообразуваното Министерство на горите, което води до рязко увеличаване на обема на лесоустройствените дейности. Поставена е амбициозна задача – в периода 1949 – 1953 г. да бъдат измерени и устроени всички останали гори в страната. Само през 1952 г. общо 27 лесоустройствени колектива успяват да проучат и устроят над 900 000 хектара. През 1953 г. Дирекция „Лесоустройство“ разширява обхвата на дейността си, като изготвя техническите проекти за борба с ерозията във водосборните басейни на строящите се тогава големи язовири „Копринка“, „Искър“, „Александър Стамболийски“ и „Студена“.

АГРОЛЕСПРОЕКТ

През 1956 г. Дирекцията е трансформирана в Институт по проучване и проектиране на горското стопанство

(ИППГС) „Агролеспроект“ към Управлението на горите при Министерския съвет. Новата структура поема задачите по изработване на лесоустройствени планове, технически проекти за борба с ерозията, проекти за лесопаркове, озеленяване и горски пътища. През следващите повече от четири десетилетия цялостното проектиране в сектора се концентрира именно в „Агролеспроект“. Периодът 1960 – 1990 г. се характеризира с постоянно усъвършенстване на нормативната база и все по-тясно обвързване на лесоустройството с научните достижения у нас и в чужбина. Лесоустройствените проекти започват да се изработват изцяло на типологична основа. Същевременно се обогатява и тяхното съдържание чрез създаването на специализирани проекти за вододайни зони, ловно и тополово стопанство, орехови култури и други. Разнообразяват се и методите за инвентаризация, като през този етап рязко нараства делът на противоерозионното и хидротехническото проектиране. Най-значимото постижение в това направление е изработването на Националната дългосрочна програма за борба с ерозията на територията на цялата страна. Важен етап от модернизацията настъпва през 1984 г., когато стартира и програмата за механизирани и автоматизирани проектно-проучвателните работи и внедряване на нови технологии в лесоустройството.

Всичко това допринася лесоустройствените проекти, чрез заложените в тях мероприятия, да се превърнат в научнообоснована система за организация и ръководство на отделните горски стопанства, в съответствие с конкретните лесорастителни, екологични, демографски и икономически условия.

През 1997 – 1998 г. за първи път лесоустройствен проект е изработен от недържавно търговско дружество – „Пролесинженеринг“ ООД, за Държавно лесничество – Хисаря. Скоро след това са създадени още

няколко частни дружества, което поставя началото на реална конкурентна среда в лесоустройствената дейност.

Днес гората е един от най-ценните активи на обществото ни, което става все по-чувствително към начина на нейното управление и стопанисване. Нараства и обществената необходимост от пълна прозрачност и ясни правила в тази дейност. Тъй като качеството на жизнената среда е въпрос, който отдавна излиза извън националните ни граници, горското планиране трябва да претърпи сериозно развитие в близките години. Предизвикателството пред него е да се превърне в елемент от комплексния екологичен подход при управлението на извънселищните територии. За целта е задължително както синхронизирането му с европейските екологични стандарти, така и технологичното му усъвършенстване на базата на бързо развиващите се комуникации и информационни технологии.

Въпреки значителния скок в технологично отношение инвентаризацията и планирането остават тежка физическа и интелектуална дейност. Макар дейностите по измерване и картиране на горите днес да се извършват с изключителна точност, подробните теренни проучвания остават безалтернативни. Ето защо от решаващо значение за създаването на качествен краен продукт продължават да бъдат професионалната компетентност и личните качества на специалистите проектанти. За съжаление, през последните години все по-малко млади специалисти, завършващи Лесотехническия университет, извяват желание да се реализират в нашата област. Теренно-проучвателната работа често е непривлекателна и тежка в много аспекти – най-вече заради продължителните командировки, свързани с отделане от обичайната среда и семействата. Независимо от тези трудности обаче професията ни остава престижна и изключително атрак-

тивна. Основната причина за това е, че само за 3 – 4 години интензивна практика на терен се натрупват безценни професионални умения, които превръщат младия специалист в истински завършен лесовъд.

Абсолютно необходимо в следващите 3 – 4 години е въвеждането на нова, алтернативна технология. През последните 10 – 15 години и особено след въвеждането на плурализма на собствеността върху горите лесоустройството се сблъска с различен тип задачи и проблеми. Реалностите са такива, че трябва открито да признаем спада в качеството на лесоустройствените дейности. Причините за това са комплексни. Макар основните от тях да се коренят във фирмите изпълнители, не можем да пренебрегнем и редица обективни предпоставки:

– Липса на ефективна система за контрол върху качеството на лесоустройствените работи, особено при теренните проучвания. В някои регионални дирекции по горите и държавни предприятия специалисти, отговарящи за този контрол, нямат необходимата квалификация или тя се свежда единствено до това да следят дали границите на отделите са маркирани с блажна боя.

– Недостатъчно осъзнаване на ролята и значението на заданията за проектиране като основен и най-важен етап от лесоустройствения проект. Тук се изостава от съвременната технология на лесоустройствените дейности и се допускат сериозни неточности. Наложително е да се актуализират обемът и съдържанието на тези задания.

– Несъответствието на някои текущи изисквания на терен с модерните технологии, изразено в задължителното маркиране на отделите с блажна боя – практика, която трябва да отпадне още от следващата

година. Това изискване рефлектира пряко върху качеството на общия продукт, тъй като проектантите, които изработват проекта, губят по два месеца на терен само за тази дейност. При сегашното ниво на техническа обезпеченост на всички работещи в сектора е абсурдно да продължаваме да нараняваме дърветата и да ги маркираме с блажна боя, която при дъждовно време се стича и замърсява почвата и водите.

– Ниското ниво на заплащане на лесоустройствените услуги остава най-сериозният ни проблем. От момента на приемане на Наредба № 6 (в края на 2002 г.) и на приложението, по което се остойностяват проектите, до края на 2025 г. реалното поскъпване на лесоустройствената продукция е в пъти по-високо от тарифите, по които работим (изчислено по формулата за ръста на минималната работна заплата и официалната инфлация).

С настоящите цени няма как да се постигне необходимото качество и да се покрийт непрекъснато увеличаващите се изисквания към дейността ни.

125 години организирано лесоустройство са респектираща реалност. Нека отдадем заслужена почит на всички колеги лесоустроители, които с воля, сърце и висок професионализъм са работили през всички тези години за утвърждаването на нашата професия като водеща за развитието на горското стопанство в България. Без да го афишират, те на дело доказаха, че лесоустройството е фундаментът на устойчивото стопанисване на горите. Наш дълг е да продължим този завет, като го развиваме и модернизиратме съобразно реалностите на XXI век.

Инж. Румен РАЙКОВ

